عەبدوڵڵا موبلغی ئابادانی

میژووی ئاینی
دەشت

21892

وەرگێڕانی لەفارسییەوە: وریا قانیع

Preview sample - page 1 of 8 - Soran University Academic Digital Library

لەبڵاوکراوەکانی دەزگای
رۆشنبیری جەمال عیرفان ٢٠١٣

لەسەر نەرکی (د. تەها ڕەسوڵ) چاپکراوە

Preview sample - page 2 of 8 - Soran University Academic Digital Library

ناوی کتێب: میژووی ئاینی زەردەشت

نووسەر: عەبدوڵڵا موبلغی ئابادانی

وەرگێڕ: وریا قانیع

دیزاین: ئومێد محەمەد

تیراژ: ١٠٠٠ دانە

نرخ: ٣٠٠٠دینار

ژمارەی سپاردن : (٤١٢)

سەرپەرشتیاری زنجیرە کتێبەکان: بەختیار سەعید

سەرپەرشتیاری چاپ: مژدە عەباس

سوودو سەرمایەی ئەم بڵاوکراوانە بۆ کەسوکاری شەهیدان و ئەنفال کراوانە.
مافی چاپکردنەوەی بۆ دەزگای ڕۆشنبیری جەمال عیرفان پارێزراوە.

Preview sample - page 3 of 8 - Soran University Academic Digital Library

وتەیەکی کورت

هیچ گومانێکی تێدانییە کە ئایینی زەردەشت ئایینێکی یەزدانییە و وەکو هەموو ئایینەکانی دیکە لە لایەن یەزدانەوە هەڵوەشاوەتەوە. زەردەشت کە پێغەمبەرو ڕابەری ئەم ئایینە بوو، گەڵێك بیری وردوو سوودمەندی بۆ ڕۆژگارو سەردەمەکەی خۆی هێنایە کایەوە. زەردەشتی زاناو بە تواناو بلیمەت لەو سەردەمە تاریکەدا وەکو تیشکی خۆر جیهانی ناوچەکەی خۆی ڕووناك کردەوە، دانیشتوانی لە درۆکردن و باوەڕ بە جادووگەری و فاڵچییەتی دوورخستەوە. یەکێك لە نیشانەکانی پێغەمبەری زەردەشت ئەوەیە ئەو پێغەمبەرانەی کە لە دوای زەردشتەوە بۆ سەر مرۆڤ ڕەوانە کراون، زۆربەی بیروبۆچونەکانی زەردەشتیان ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ دووپات کرووەتەوە. بۆ نموونە لە ئایینی زەردەشت دا نوێژ هەیەو لە ئایینەکانی دیکەشدا هەیە. لە ئایینی زەردەشتدا ئەهرمیەن هەیەو لە ئاینەکەکانی دیکەشدا شەیتان هەیە. لە ئایینی زەردەشتدا بەهەشت و دۆزەخ و بەرزەخ هەیە، لەئایینەکانی دیکەشدا بەهەشتو جەهەنەم و ئەعراف هەیە. لە ئایینی زەردەشتدا زیندووبوونەوە و ڕۆژی حساب هەیە، لە ئایینەکانی دیکەشدا هەن. لە ئاینیی زەردشەتدا پردی (چنوات) هەیە، لە ئایینی ئیسلامی پیرۆزیشدا پردی سیرات هەیە. ئەمانە هەموویان ئەوە نیشان دەدەن کە زەردەشت پێغەمبەرێکی ڕاست و دروست بووە. بە هاتنی قورئانی پیرۆز وەك ئایینەکانی یەهوود و مەسیح هەڵ وەشایەوە، بەڵام جێگەی داخە کە موغ و موریدەکانی ئایینی زەردەشت ئایینەکەی زەردەشتیان شێواند و دەقەکانی ئاوێستایان بارەو مەرام و خواستی پاشاکان لێکدەدایەوە.

هەندێك شتی دیکەش کە وەك نەریتێك لە ئایینە کۆنەکانی ئێران و لەناو جادووگەرەکاندا مابووەوە و باویان هەبوو لە دوای مردنی زەردەشت هەموویان هێناو تێکەڵاوی ئاینیی زەردەشتیان کرد، وەکو خۆ شۆرین بە میزی گا(!).

Preview sample - page 4 of 8 - Soran University Academic Digital Library

باوەڕ ناکەم مرۆڤێك بگاتە پلەی پێغەمبەرایەتی و ڕابەرایەتی کۆمەڵگای
مرۆڤایەتی لە ئەستۆ بگرێت شتی وا باس بکات و میزی گا بە پاك دابنێت
هەرچەندە وا باوە گوایە گا لە ئایینی زەردەشتا پیرۆزە، بە پێچەوانەو
گا لە ئایینی (بودا)دا پیرۆزە و لە بەرامبەر ئەمەدا لە ئایینی زەردەشتد
کارێز و جۆگەو زەوی پیرۆزن.

زەردەشت لە سەردەمی ژیانیدا نەفرەتی لە شەرابی (هوم) و گیای هو
کردووە، کەچی موغەکان لە دووای زەردەشت هێنایانەوە ناو ئایینەکەیان و
دەیانپەرست و بەشێکیان لە ئاوێستای سەردەمی ساسانیەکاندا بۆ تەرخانکرد
لە دووای مردنی زەردەشت موبدایەتی و موغایەتی وەکو پاشایەتی بوو
بە (بۆماوە= ویراسی) لەم ڕوەوە لە ئەنجامدا گەلێك موغی نەزان و
نەخوێندەوار لەناو ڕیزەکانی ئایینی زەردەشتدا پەیدا بوون و بوون بە
ڕابەر.

کرداری جادووگەری و سیحربازی کە لەناو دینە کۆنەکاندا باویان
هەبوو، وەکو نەریتێك لەناو کۆمەڵگادا دەم بە دەم و سینە بە سینە
هاتبووە خوارەوە، موغە نەخوێندەوارەکان و نەزانەکان تێکەڵاوی ئاینیو
زەردەشتیان کردن، خۆشۆرین بە میزی گا یەکێکە لەو کرداڕە هیچ ڕ
پوچانە.

بەڵای منەوە هەرچەندە ئاینیی زەردەشت لە لایەنی یەزدانەو
هەڵوەشاوەتەوە و لەمرۆکەدا کاری پێناکرێت، بەڵام لە کاتی خۆیدا ئایینێکو
ڕاست و دروستی یەزدانی بووە، ڕابەرایەتی کۆمەڵگای سەردەمەکەی خۆ
کردووە بەردو چاکەو ڕاستی و دۆستایەتی و دورکەوتنەوە لە کردارێ
ناشیرین و درۆ و تاوان و مالوێرانی، ئەم کردارانەش دروشمی کۆمەڵگای
مرۆڤایەتی ئەم سەردەمەیە کە سێ هەزار ساڵا بەسەردا تێپەڕیوە. ئێمەش
لێرەدا هەزاران ساڵو و ڕێزمان بۆ ئەو کەسانە کە لەم ڕۆژگارەدا (وتەو
چاك و کرداری چاك و ئەندێشەی چاك) دەکەنە هەوێنی ژیانی ڕۆژانەیان

وریا قانع

Preview sample - page 5 of 8 - Soran University Academic Digital Library

جـوگرافیای میژوویی و مـــرۆیی
ئێرانیانی بوومی و باوەری سەرەتایی
ئاریاییەکان لە ئێراندا، باوەری سەرەتایی
ودائی، میترائـــی، مـــزدائـــی
ئاینی سەرانسەری ئێران، زەردەشت،
مهرپەرستی، ئاینی مانی، ئاینی مزدەك و....
ئیســـــلام لە ئێراندا و .....

دانیشتووانی بوومی بوومی بە مانای ڕەسـەن . ئـێران پێش ئەوەی ئاریەکان هێرش بۆ بیابانی پان و بەرینی ئێران بەرن، بریتی بوون لە چەند تیرەیەکی گەورە، لە خۆرئاواو خۆرهەلات و باشوورو با کووری ئێراندا نیشتەجێ بوون :تیرەی کاس سو لە خۆرئاوا، تیرەی کادۆسیان لە باکوور، تیرەی تپوریان لە مازەندەران، تیرەی عبدو سیان لە خۆراسان، تیرەی(سیاهان) لە کەناری کەنداوی فارسدا نیشتەجێ بوون[1]. ئاریایەکان چەند هۆزێکی هێرشبەرو کۆچەری بوون، دوو هەزارو پێنج سەد ساڵ لە پێش زاینیەوە بەرەو بانەکانی ئێران، ڕەویان کرد. بەم هۆیەوە ژمارەیەك ڕەگـەز دەرکـەوتـن وچەندین زمانی جۆربەجۆر پێکهات، لە دواییدا یەکیەتی ڕەگەزو (نژاد) و زمانیان پێکهێنا، نژادناسان لەو باوەڕەدان بەکەم دانیشتوانی ئێران (بلوچ) بوون. هەندێکی دیکەش خەڵکی کرمان، مازەندەران، لورستان، بە دانیشتوانی بوومی ئێران دەزانن[1].

پێشینەی میژوویی نژادیو پێشینەی بیروباوەڕی ئاریاییەکان)

هۆزە ئاریاییەکان لەکاتی کۆچکردنیاندا لە شوێنی جارانی خۆیانەوە بەرەو ئێران و هیند ڕۆیشتن، لە شوێنەواڕە (ودائی)یەکاندا، گەلێك یکچوونی هاوبەش لە نێو بـیروبـاوەڕی ئاریەکانی ئێراندا بەرچاو

Preview sample - page 6 of 8 - Soran University Academic Digital Library

دەکەوێت.(ئاشورا) کە لە دەقەکانی (ودائی)ەکاندا ڕێزێکی گەلێک بەرز
هەیە، هەمان (ئاهورا)ی ئێرانیە.پێشینەی میژووویی و لێکچوونی هاوبەش
لەناو بیروباوەری ئاریەکانی هیندو و ئێراندا، دەگەڕێتەوە بۆ ١٤٠٠ سا
پێش زاین، لە دوای جیابوونەوەی باوەڕیان وردە وردە جیاوازی ئاینی
مەزهەبی دانیشتوانیش هاتە پێشەوە، ئەم جیاوازیە بوو بە هۆی ئەوەی
ئێرانیەکان سەبارەت بە خواکانی دانیشتوانی هیند کە (دیو)ەکان بوون
نەفرەت و بێزارییان دەردەبڕی. لە بەرانبەر ئەمەشدا، هیندیەکانیش
خواکانی دانیشتوانی ئێرانیان بە سست و ناشیرین دادەنا . (دەبێت لە
ئێراندا سەرەتای کاری مەزهەبی بە سەرەتای میژووی هاتنی ئاریەکان بۆ
ئێران بە هاوکات بزانین)، لە پێش هاتنی ئاریەکانەوە بۆ ئێران، لەم وڵاتەدا
چەندین هۆزی بوومی دەژیان، هەروەکو هیند، کە ئێستاش لەوێدا هەن
چینی ناپاکانیان پێکدەهێنا....هەرچۆنیک بێت سەبارەت بە بوونی هۆزە
بوومیەکانی ئێرانی، (لە پێش هێرشی ئاریەکاندا) ناتوانین گومان لەو
بکەین، هە ندێک لە تایبەتمەندیەکانی نژادی، کە ئێستاش لە دەوروبەری
کرماندا هەیە، نیشاندەر (یان یادگاری) نژادە بوومیەکانی نائاریایین
لەبارەی هۆزە سەرەتاییەکانی ئێرانەوە هیچ ئاگادارییەکمان لە بەردەست
نیە، جگە لە هەست و گومان ناتوانین هیچ حوکمێک بدەین، کە ئایا چۆن
سەرەتا، یەکبوون. باوەڕیان بە (فیتشیسم، یا بە ئەنیمیسم) هەبووە
یان لە شێوە و شکڵی گەشەسەندویاندا بتیان دەپەرست یان دەستیان بە
پەرستنی دیاردەکانی سروشت دەکرد.

ئاریەکان لە دوای داگیرکردنی هیند، فەرهەنگ و شارستانیەت و سیستەمی
ڕامیاری و کۆمەڵایەتی گەورەیان دەهێنایە کایەوە، کە خاڵێکە بەرامبەر
مەزهەب، بڕادەرەکانیشیان لە ئێراندا پێکیان هێنابوو، ئەو فەرهەنگ و
شارستانیەتەی ئاریە ئێرانیەکان دایانمەزراندبوو. جیاواز بوو لە فەرهەنگ
و شارستانیەتیەک کە بڕادەرەکانیان لە هیندا ڕێکیان خستبوو....
ئاریەکانی ئێران بە سێ هۆزی گەورە دابەش بووبوون: بەشێکیان لە
خۆرهەڵاتی خۆراسان نیشتەجێ بووبوون . (پارتیەکانیان) پێکهێنابوو

Preview sample - page 7 of 8 - Soran University Academic Digital Library

ەشێکی دیکەیان لە باکووری خۆرئاوا (ئازربایجان تا کوردستان) نیشتەجێ
ووبوون، بە (ماد) بە ناوبانگ بوون و ناسران.
بە شی سێهەمیان لە دەوروبەری فارس و ناوەندو باشوورمانەوە (پارس)
ان پێ دەوترا.
ەگەر لە نێوان ئاریەکانی یەکەمجاری هیندو ئێراندا لە سەرەتای
هاتنیانەوە بۆ ئەم دوو ناوچەیە، لێکچوونیان لە نێواندا بەدی بکەین،
ەجایب نیە. چونکە هەردووکیان لە یەک رەگەز بوون و لە یەک
شوێنیشەوە هاتبوون بۆ دوو ناوچەی جیاواز. میژوو نیشانی دەدات
کە کۆمەڵی دەزگای خواکانی هیند (لە مەزهەبی ودا) لە گەڵ کۆمەڵی
خواکانی (میترائیسم) لەیەک دەچن.
ە هیندا (میترا) خوایەو لە ئێراندا (مهر)، لەوێدا (دیو) خوایە و لێرەدا
دیو)ە، لە هەردوولادا (وارونا) خوایە، تەواوی خواکانی هەردوو مەزهەبی
دائی لە هیندو مهرپەرستی (لە ئێرانی پێش زەردەشت) یەکێکن. (مهر
پەرستان) لەگەڵ (میترائیسم) لەسەر ئەو باوەڕەن کە مهر خوای گەورەیەو
خواکانی تر لەو بچوکترن. میترائیسم لەسەر بناغەی ئاگرپەرستی و
پەرستنی هێزە سروشتیەکانی وەکو (با، تۆفان، خۆشی بەهار، ئاسمان،
چیا، جەنگەڵ، شەو.. . دامەزراوە)، لەگەڵ دەستکردن بە سیحرو جادوو،
کە پێداویستیەکی پەرستنی هێزە سروشتیەکان و باوەڕ بە ڕۆحی خراپە
و چاکە بوو (کە دەستیان لە کاری جیهاندایە). سیحرو جادوو بریتی
بوون لە کۆمەڵێک کردار مرۆڤ بۆ خۆپاراستن لە ڕۆحی خراپە و ڕاکێشانی
ڕۆحی چاکە ئەنجامی دەدا. گرنگترین کار بۆ دەربازبوون لەڕۆحی خراپ
و ڕاکێشانی ڕۆحی چاکە، قوربانی و نەزر بوو، تەنانەت ئەمەش تاوانێکی
گەورەیە. چونکە سیحرو جادوو هەمیشە لەگەڵ تاواندا هەمئاهەنگ و
هاوڕێ بوون. تەنانەت لە(سەدەکانی ناوەڕاستدا) تەرمی چل منداڵ
کە تەمەنیان لە چل ڕۆژ کەمتر بوو، لە میحرابی کلیسایەکی پشتگوێ
فراوادا لە (ورسای) دۆزرایەوە، کە بەڵگەی تاوانکاری سیحرو جادوو بوون
بەپێچەوانەی کۆمەڵناسیەوە بوون، بۆنموونە (دورکیم) داوا دەکات کە:

Preview sample - page 8 of 8 - Soran University Academic Digital Library